

Govor Visokog predstavnika, Wolfganga Petritscha, na konferenciji o novom pozicioniranju Univerziteta u Sarajevu, održanoj u hotelu Maršal,

Gospodine rektore, profesore doktore Tihi,

Gospodo Filipović i Halilović, predsjedniče i potpredsjedniče
Federacije,

Gospodine Demirović, ministre obrazovanja Federacije,

Gospodine Pamuk, predsjedniče Kantona Sarajevo,

Gospođo Hadžagić, ministrice obrazovanja Kantona Sarajevo,

Gospodine Matiću, predsjedavajući akademije nauka i umjetnosti,

Gospodine Miraščija, koordinatora za visoko obrazovanje u Federaciji

Gospodo dekani,

Poštovani gosti!

Hvala vam što ste me pozvali da se pridružim ovoj diskusiji o
budućnosti Univerziteta u Sarajevu. To je centar znanja, koji iza sebe
ima istaknutu prošlost, a uz inventivnost i mudru upravu, ovaj
univerzitet može ponovo zauzeti svoje staro mjesto među najboljim
evropskim univerzitetima. Međutim, pokretanje reforme i iskorjenjivanje

neprihvatljivih navika koje su se ustalile u dugom i teškom periodu rata i stagnacije nije nešto što o čemu se smije razmišljati u dokolici. Do unapređenja kvaliteta visokog obrazovanja u Sarajevu i Bosni i Hercegovini u cjelini mora doći bez odlaganja. Mladi ljudi napuštaju ovu zemlju, ili je žele napustiti. A jedna od stvari za koje misle da su im ovdje nedostupne je upravo prvoklasno univerzitetsko obrazovanje.

Bosna i Hercegovina još uvijek nije potpisala Lisabonsku konvenciju o priznavanju visokoobrazovnih kvalifikacija. Ukoliko akademske kvalifikacije nisu prihvaćene ni u zemlji ni u inostranstvu, one se svode na diplome dopisnih škola. Činjenica da nije osigurano priznavanje akademskih kvalifikacija u zemlji i inostranstvu predstavlja neoprostivu medvjedu uslugu koja se čini studentima – jer to obezvređuje njihov uloženi rad, smanjuje perspektive za dobijanje posla, te smanjuje mogućnost da u inostranstvu steknu znanje i kvalifikacije, koje bi se, po njihovom povratku kući, mogle staviti u službu Bosne i Hercegovine. Entitetski ministri obrazovanja opredijelili su se da će potpisati Lisabonsku konvenciju prije kraja 2002. To moraju i učiniti.

1999. godine 29 evropskih ministara obrazovanja su potpisali Bolonjsku deklaraciju, obavezujući se na stvaranje zajedničkog evropskog obrazovnog prostora u narednih deset godina. Glavni praktični instrumenti procesa koji predviđa Bolonjska deklaracija su evropski sistem prijenosa studijskih bodova (*European credit transfer system – ECTS*), koji sada funkcionira u cijeloj Evropi, na sve većem broju univerziteta, kao i šeme za garanciju kvaliteta, koje će pomoći da se izrade slični kriteriji i metodologije. Bosna i Hercegovina je u septembru pristala da pripremi plan realizacije, koji treba prezentirati sekretarijatu koji vodi ovaj proces. Izrada i prihvatanje ovog plana omogućiće Bosni i Hercegovini da postane potpisnica pomenutog sporazuma, a njegova konačna realizacija omogućiće bosanskohercegovačkim studentima da iskoriste prednosti koje nudi ovaj sistem. Namjera je bila da izradu plana, u kojoj treba da učestvuju svi univerziteti, koordiniraju ministarstva te da se on do sada i prezentira. No, rad na tome još uvijek nije okončan.

Na administrativnom nivou, sistem dodjele sredstava namjenjenih obrazovanju iz kantonalnih budžeta direktno fakultetima, umjesto univerzitetima u cjelini, znači da se javna sredstva ne koriste transparentno niti efikasno; sredstva se ne dodjeljuju prema učinku ili prema potrebi, a upravama univerziteta nije data mogućnost da strateški planiraju i troše sredstva.

Upravljanje imovinom univerziteta koja je u državnom vlasništvu jednako je neefikasno; neki fakulteti sa relativno malo studenata imaju previše prostora, dok fakulteti sa velikim brojem studenata stiješnjeni u neodgovarajućim i neopremljenim objektima.

Nije iznenađenje da takvo stanje rezultira dubokim nezadovoljstvom studenata. Nedavno su studenti organizirali proteste na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Žalili su se da neki profesori ne dolaze na predavanja. Isto tako, žalili su se na situacije kada studenti dođu na ispit u devet sati ujutro, čekaju do dva popodne, i onda im se kaže da je ispit odgođen. Također su tvrdili da neki univerzitetski nastavnici redovno oslovljavaju svoje studente sa "idioti" i "imbecili".

Nadalje, imamo vjerodostojne informacije o tome da su mladi ljudi u BiH prisiljeni davati ogromne svote novca da bi im se priznala zvanja i diplome stečene u inostranstvu; zar univerziteti na taj način neće podstaći povratak mladih stručnjaka?

Rat je razorio univerzitete. No bilo je i primjera pravog herojstva profesora i nastavnika, koji su nastavili sa radom u užasnim – često po život opasnim – okolnostima. A sve od kraja rata, zbog teške ekonomske situacije u Bosni i Hercegovini uvjeti u obrazovanju često su sasvim primitivni i nemotivirajući.

No to ne može služiti kao opravdanje za korištenje nastavnih metoda koje su u ostatku Evrope napuštene prije nekoliko decenija. Na primjer, ne morate biti u stalnim kontaktima sa nastavnom praksom u inostranstvu pa da znate da mehaničko učenje, koje ne podrazumijeva sudjelovanje

studenata i koje se zasniva samo na predavanjima ne predstavlja legitiman pedagoški metod.

Ova konferencija je pravo mjesto da se govori o ovim pitanjima, jer Univerzitet u Sarajevu, koji okuplja gotovo polovinu od ukupnog broja od 80.000 studenata u BiH, određuje trendove za cjelokupni visokoobrazovni sistem u zemlji. Danas se na jednom mjestu nalaze i predstavnici političkih vlasti Federacije i predstavnici univerzitetske uprave i nastavnog osoblja. Zajedno možete zacrtati put za budućnost. Predstavnici univerziteta ne mogu provesti svoje ideje u praksu bez pomoći političara, a političari ne mogu pokrenuti prave inicijative bez vođstva sa univerziteta.

Broj univerziteta u Bosni i Hercegovini se mora smanjiti. To nije nešto što se tiče samo onih koji su danas ovdje prisutni. Ali je to pitanje koje će imati odlučujući uticaj na uspjeh ili neuspjeh vaših reformi. Dupliciranje predmeta koje nudi podijeljeni visokoobrazovni sistem predstavlja skandalozno traćenje ograničenih sredstava. Bosna i Hercegovina si ne može priuštiti da ima sedam univerziteta.

Ona za to nema niti objekte, niti novac, niti potreban broj kvalificiranog nastavnog osoblja.

U skladu sa Daytonskim mirovnim sporazumom, financiranje univerziteta u Federaciji nalazi se u nadležnosti kantona.

Uloga moga ureda je da osigura korektnu i efikasnu implementaciju Daytonu. U njemu postoje mehanizmi kojima se dogovori mogu mijenjati, uz pristanak svih strana. Uz dobru volju i konsenzus biće moguće promijeniti zakonsku nadležnost za osiguranje visokog obrazovanja, i prebaciti ovu oblast na entitetski nivo, gdje se ona može na pravi način koordinirati. Jednako je važno imati na umu, s obzirom na hitnost provođenja reforme, da konsenzus može povećati efikasnost i u okviru postojećih zakonskih aranžmana. Na primjer, ništa ne sprečava kantonalne ministre obrazovanja da zajedno rade u okvirima koji uspostavlja i održava Ministarstvo obrazovanja

Federacije.

U posljednjih šest godina nakon potpisivanja Dayton, međunarodna zajednica bila je okrenuta održavanju mira i ponovnom pokretanju ekonomije. Nevladine organizacije su uložile puno napora vrijednih hvale ne bi li došlo do pozitivnih pomaka na polju obrazovanja, no možda ovoj oblasti nije poklanjano dovoljno pažnje, barem kada su u pitanju vodeće organizacije. No, postalo je jasno da će, sve dok sektor obrazovanja bude davao rezultate koji su daleko ispod očekivanih, to predstavljati prijetnju za ekonomsku i socijalnu budućnost Bosne i Hercegovine i njene izglede za integraciju u Evropu. U školskom sistemu još uvijek ima direktora koji bi učenicima radije zabranili korištenje kompjutera nego što bi dozvolili da te kompjutere dijele sa djecom druge nacionalnosti. I dalje se u upotrebi nalaze udžbenici koji ponavljaju opake besmislice o nacionalnim podjelama. I dalje postoje djeca koja do škole moraju putovati kilometre i kilometre, samo zbog svoje nacionalnosti.

Da li je situacija beznadežna?

Ne, nije. Jer u ovoj zemlji postoji ogroman broj poštenih, vrijednih, sposobnih i principijelnih pedagoga. Ima nastavnika čija je vodilja dobrobit njihovih učenika i sticanje znanja. A ima i zvaničnika koji se itekako trude da tim uzornim nastavnicima osiguraju potrebne prostorijske i opremu. To su naši partneri.

Bosna i Hercegovina je sada nadomak toga da se otrgne od svoje nedavne prošlosti i krene putem ka Evropi, sa funkcionalnim političkim sistemom i ekonomijom u porastu. Izbjeglice se vraćaju kućama, a osjećaj normalnosti sve je prisutniji. No izazovi su i dalje ogromni. Centralna socijalna funkcija obrazovanja je da mlade ljude osposobi da se suoče sa izazovima. Upravo stoga što se Bosna i Hercegovina suočava sa osobito velikim izazovima, njen obrazovni sistem treba da bude osobito dobar.

A on to može biti. Kreativnost, originalnost, radoznalost i domišljatost su aduti univerzitetske kulture Sarajeva. Ove osobine se moraju uvezati, s ciljem provođenja reforme univerziteta i reforme obrazovnog sistema u cijeloj zemlji. Nema vremena za gubljenje. Vaši vam studenti neće oprostiti ukoliko u tome ne uspijete.